

Člověk je doma tam, kde si pověsí klobouk...

Klára Bednářová

V září minulého roku jsem se přestěhovala do Španělska. Dostala jsem stipendium od španělské ambasády na studium práv a vzhledem k tomu, že později bych se chtěla věnovat mezinárodním a lidským právům, jsem neváhala a využila příležitosti. Španělština má ve světě přece jen větší důležitost a nechtěla jsem studovat práva v zemi, jejíž čelní představitelé, mnoho soudců a plno dalších se dodnes léčí (někteří se ani léčit nechtějí) z komunismu a postkomunismu. Opustila jsem všechny své přátelé, přítele a celou svou velkou rodinu, čítající sedm členů, jejíž nejmladší členky ještě neměly ani dvanáct let. Z velkého domu na české vesnici jsem se přestěhovala do bytu ve španělské Granadě. Myslím, že když jsem stála ten den před svými dvacátými narozeninami na pražském letišti, vůbec jsem netušila, co znamená domov, co opouštím a do čeho se to vlastně hrnu. Někdy je však lepší nevědět. Čekaly mě velké změny.

Nejtěžší pro mě nebylo to, že jsem začala žít v cizí zemi nebo studovat vysokou školu, nejtěžší pro mě bylo vytvořit si domov. Ani dnes se však nedomnívám, že by se mi to podařilo. Osazenstvo mého nového bytu se skládalo z jednoho Španěla, Itala a mě, vyplašené Češky. Žít s nimi mi nedělalo velké problémy. Jistěže, dlouho mi trvalo přijmout, že španělské pivo není tak dobré jako to české a taky to, že Španělé například ironii prostě a jednoduše nerozumí. Docházelo k situacím, kdy se mě kupříkladu spolubydlící ptal, jestli jím jídlo z univerzitní jídelny. Odpověděla jsem mu, že když to mám zadarmo, jedla bych to, i kdyby to byly odpadky. A když se na mě divně díval, protože jsem si před večeří dávala pudink, vysvětlila jsem mu, že dezerty si dávám zásadně před, při i po jídle. A dodala jsem, aby si dával pozor na svou poličku v lednici. Chvilku na mě koukal, otočil se a odešel. Těžší pro mě bylo naučit se žít sama se sebou.

Domnívám se, že plno lidí se v cizině, nebo kdekoliv jinde nezmění. Jen lépe zjistí, jaké kamarády vlastně chtějí, zjistí, proč žijí tak jak žijí, lépe pochopí sami sebe, dozví se, co v nich vlastně dřímá a co všechno jsou pro to schopni obětovat a hlavně se naučí vystačit si sami se sebou. Poznájí sami sebe. Taky se teda může stát, že se vlastně nemají vůbec rádi a naučí se spolu vycházet nebo to vzdají a odfrčí zpátky do komfortní zóny (nebo si ji jinde vybudují), kde se obklopí známými a televizí, jen aby náhodou nebyli nuceni přijmout ten fakt, že vlastně nejsou spokojeni sami se sebou a se svým životem. To nejtěžší na bytě nebylo naučit se žít s Italem a Španělem, to nejtěžší bylo naučit se žít sama se sebou.

Další mou důležitou zkušeností bylo zaregistrování se na cizinecké policii. Vyřídít si tu malou nenápadnou kartičku, která z vás dělá člověka. Vzpomínám si, že když jsem viděla na olomouckém úřadě nějakého muslima nebo asiata, hned mi v hlavě naskočilo něco jako „A ty? Co tady chceš, tohle je moje země!“, najednou jsem byla ale v úplně stejné situaci jak černoši, co sem jen přijeli hledat štěstí. I já jsem nechápala, proč na mě ten úředník mluví tak šíleně rychlou španělštinou, proč je třeba dokládat, jak se jmenovala má matka za svobodna a zda mám dostatek prostředků na to žít tady pět let.

Je zvláštní, že poprvé jsem si zde připadala skutečně jako doma, když jsem se poprvé zadívala do očí senegalských žebráků. V ten moment jsem si poprvé uvědomila, že mezi lidmi neexistují žádné

hranice. Nicméně je zvláštní, že se senegalskými žebráky jsem si rozuměla víc, než se svými spolužáky. V očích mých spolužáků jsem totiž nikdy nespatriila tolik podobných věcí, jaké vidím v těch jejich. Ty nevinné nepěkné vtípky, když si z vás někdo dělá srandu, že neumíte skvěle španělsky. Ty hrozné fronty na cizinecké policii. Tu bolest, když nemůžete být s těmi, kteří vám tak intenzivně chybí. Ovšem má situace se s tou jejich pochopitelně nedá srovnávat. Postupem času, když jsem lépe pronikla do senegalské komunity, a účastnila se jejich rituálů a jejich společných večeří, zažívala jsem chvíle, kdy jsem se s nimi cítila „jako doma“. Senegalci si vytváří vlastní domov. Zpívají, tančí, mluví svým jazykem a nepoužívají přibory. Neexistuje však žádná definice toho, co je domov. Společný je jen ten hřejivý pocit u srdce.

Také musím přiznat, že až v cizině jsem si uvědomila, že jsem Češka a že jsem na to hrdá. Musím přiznat, že o "češství" potažmo o pojmech jako "národnost", "příslušnost", "národní identita" jsem poprvé začala přemýšlet, až když jsem se odstěhovala žít do jiné země. Nikdy dříve jsem si neuvědomovala, jak je fajn, když zapneš televizi a rozumíš úplně všemu, jak je fajn, když můžeš dělat vtipy o tom, že Přerov je chráněná krajinná oblast, jak je fajn mít stejné historické národní zkušenosti jako tvoji spolužáci. Nemůžu říct, že už předtím jsem si nepřipadala vlastenecky založená. Pravdou však zůstává to, že když byl státní svátek, tak jsem byla spíš ráda, že nemusím do školy a můžu dlouho spát, než abych o tom nějak dumala. Teprve tehdy, když vidíte, že nikoho prostě nezajímá, že je 17. listopadu, tak jsem si uvědomila, že pro mě je to významný den. Že to není den jako kterýkoliv jiný. Myslím, že s mým názorem by se ztotožnila spousta mladých Čechů a Češek, a sice, že pro nás nemají symboly cenu. Naše vlastenectví spočívá v něčem jiném. Neupínám se k české vlajce. Snad ani nemůžu, když vidím, na jakých místech ve světě vlaje a co u toho pronáší představitelé české vlády. Neumím nakreslit státní znak. Když mluví prezident v televizi, všechno se ve mě svírá hnusem a bezmocností. Snad ani nemůžu uznávat symboly, které jsou dnes a denně pošlapávány. Zdá se, jako by většina Čechů zapoměla na to, na jakých idejích a symbolech vznikla v roce 1918 Československá republika. Byly to ideje humanismu, solidarity a demokracie. To jsou hodnoty, na kterých vznikla Česká republika. Je fascinující, jak se ti největší křiklouni dožadují "Čechy Čechům" a "republiku si ukrást nenecháme". Jsou pyšní na muže 28. října. Jsou pyšní na to, jak jsme si vybojovali (my?) nezávislost. Méně už je však bohužel zajímavá, co hlásal tatíček Masaryk a ostatní naši velcí myslitelé. Neuvědomují si, že tím, že budou protestovat s šibenicí v ruce, nebo tím, že budou upírat lidská práva příslušníkům jiných ras nebo jiného vyznání, jdou právě proti základům ústavy a proti základům celé ČSR. Ne, moje "češství" se nezakládá na hymně nebo vlajce. Moje češství není o tom, jít si jednou za rok stoupnout na Václavák a zpívat hymnu. Moje češství je o následování hodnot demokracie, humanismu a solidarity a tím se snažím řídit každý den. Tím si vytvářím domov kdekoli na světě. Jsem hrdá na Havla, na Patočku, na Halíka a na všechny studenty a ostatní lidi, kteří neváhali obětovat své pohodlí, ne - li svůj život za dobro vlasti. Je pokrytecké, když ti stejní lidé, kteří říkají, že když jsou peníze na uprchlíky, tak bychom snad nejdřív měli pomoci našim sociálně slabším spoluobčanům. A pak dál nevšímavě prochází okolo bezdomovce, co je každý den pozdraví a snaží se prodat Nový prostor.

Všimla jsem si, že když se někdo ptá Čechů - v cizině - odkud jsou, většina odpoví, že z Česka a automaticky očekávají pochvalu piva a říkají to, jako by i oni sami věděli, že naše země není nic moc. Ostatní národy takhle nereagují. Španělé hrdě prohlašují, že jsou ze Španělska, Francouzi i Němci, stejně jako Mexičani a Číňani jsou pyšní a pronáší to tak, aby to bylo co nejvíc slyšet. I já mám výhrady k Česku a snad nejvíc ze všeho mi tady chybí švejkovský humor a schopnost udělat si legraci i ze svého kata, ale když jsem viděla na facebooku příspěvky k 28. říjnu, tu nějaký server publikoval

článek o "masarykových vražedkyních", tu nějaký status oslavoval náročné dovršení velkolepého projektu, při kterém padl ne jeden hrdina - dokončení stavby aljašské dálnice, přeci jen mě to zarazilo, i když mě ne jeden příspěvek rozesmál. Nepovažuji se za nějakou patriotku, jen zjišťuju, že je to vážně docela důležité, kde se narodíš. A není samozřejmostí to, že žijeme v zemi, kde už sedmdesát let nebyla válka. Svoboda není samozřejmostí. Není samozřejmostí ani to, jak báječně si žijeme. Víím, je to hrozné, nemáte prachy na ten nový kabát a ta Austrálie vám tento rok asi taky nevyjde. Ale můžete jít do hospody a dát si pivo. Máte kde spát i bydlet. Můžete studovat cokoliv. Můžete říkat cokoliv. Můžete se kdykoliv sebrat a odjet na Srí Lanku. Mnohem líp se teď umím vžít do situace třeba Ukrajinců. Česko mi chybí. Často myslívám na Seifertovy verše. „S otevřenýma očima prošel jsem touto zemí. Je krásná, vždyť víte. Dala mi možná víc než všechny mé lásky najednou a její objetí trvalo celý život...“ Chybí mi rodina, kamarádi, debilní kecý a tvargle. Žiju už relativně dlouho někde jinde. Představa, že se nemám kam vrátit, že někteří z mých kamarádů prostě zmizeli, že někdo z mojí rodiny zemřel násilnou smrtí a že se o tom vlastně ani ve světě nemluví nebo se to tak nějak jaksí schvaluje, je dost šílená. Ukrajina není zas tak daleko. "Rudá saň je zas a znovu opět tady. Už však neexportuje socialismus, který jí selhal, ale propagandu a mafiánský kapitalismus."... Svě „češství“ jsem si nejlépe uvědomila, když jsem o vánocích letěla do České republiky. Při přestupu jsem po dlouhé době uviděla první Čechy. Silnější žena spadla na zem, nemohla vstát a jediný, kdo se jí vydal na pomoc, byla uklízečka a já. Nad námi stáli tři pořádní čeští chlapi, kteří pozorovali jak to vyřešíme. Naštěstí se podařilo. Zanedlouho se objevila žena se spoustou zavazadel a s malým chlapečkem. Bylo devět hodin večer, dítě nebylo v úplně nejlepší náladě. Chlapeček křičel, plakal a vyváděl, pro maminku to musela být stresující situace. Po chvíli jí popadaly všechny věci, chlapec utíkal pryč a jediný, kdo se jí snažil nějak pomoci, byla žena, která stála za přepážkou. Všichni odvraceli oči. A když se nedívala, tak se zájmem pozorovali, co bude dělat. Přes to všechno jsem se nenechala otrávit a když česky oznamovali, že přilétáme do Prahy, ukáplо mi pár slz. Jen kvůli tomu, že slyším češtinu. Protože už jsem byla v Česku, pěkně po česku jsem se rozhlédla, jestli to někdo neviděl a dělala, že mi spadlo něco do oka. Pro emigranty to muselo být skutečně těžké. Odejít a vědět, že už nikdy neuslyší v dopravním prostředku češtinu a už nikdy si nedají kofolu. Po třech měsících mě dokázala rozbřčet česká věta. Co po deseti letech s nejistým koncem...

To nejdůležitější, co jsem se tady naučila je to, že domov ti může vytvořit i bezdomovec. Nebo ty jemu. Nejde o nějaké materiální zabezpečení, ani o dotyčné osoby, se kterými právě jste. Důležité je jen to, že na okamžik zažijete pocit blízkosti. Občas se stačí usmát na žebráka. Odpuštit si pohrdavý pohled. Tyhle malé iniciativy utváří celý život.

Nicméně vytvořit, utvářet a uchovávat domov je něco jiného. Přibližně v polovině února mě ve Španělsku navštívila maminka a jedna z mých sester. V ten moment jsem si uvědomila, že je úplně jedno, kde jsme. Domov tvoří lidé, zejména rodina, a ne místa. A musím přiznat, že po tom, co odjeli, v tom bytě už zdaleka netrávím tolik času. Chybí mi tu. Děsí mě dnešní doba. Jestliže otec odmítne jakékoli závazky a povinnosti vůči svému dítěti, je možné, že za nějaký čas i slova přítel a přítelkyně ztratí svůj význam. Budeme mít kolem sebe jen spoustu kolegů, spolupracovníků, spolužáků a tak podobně. Ti všichni budou vstupovat a zase vystupovat z našich životů, protože vůči sobě už nebudeme cítit žádné závazky. Vůbec nám nebude vadit, když nás někdo opustí či zradí. Nic jiného totiž od lidí žijících ve světě, kde nefunguje ani ten nejzákladnější svazek, jímž je rodina, nebudeme moci vůbec očekávat. Tímto způsobem přicházíme o domovy.

Moment, kdy jsem si uvědomila, co je skutečný domov, jsem však přece jen zažila ještě před odjezdem do Španělska. Táta mě odvázel na oběd s velvyslankyní, kde se rozhodovalo, komu se udělí stipendium. Opatrně jsem nařkla téma, s tím, že všichni mí přátelé říkají, jak jim budu chybět, jak si neumím představit vyrůstat bez mých malých sester... Odpověděl mi: „To je přesně ono. Musela bys opustit své pohodlí, prát si, vařit si... Odpustit si nedělní bábovku a pivo, upustit své pohodlíčko...“ V tu chvíli mi došlo, co je to domov. Je to místo, kde nechtějí tvé pohodlí a nezavírají tě do klece před světem. Je to to nejsvobodnější místo na světě. Je to místo, kde sídlí nesobecká láska bez hranic. Vytvářejme více domovů. Nezapomínejme na Werichův citát; „Člověk je doma tam, kde si pověsí klobouk.“ Pokud se člověk drží správných hodnot, je doma všude.